

مرمت‌کار نسخه‌های نفیس خطی کتابخانه آستان قدس رضوی از مرمت می‌گوید

لحظه‌های زندگی‌اش را در جوار حرم مطهر رضوی و با قرآن‌های فاخر قرن‌های گذشته و نسخه‌های نفیس کهن می‌گذراند. در اتاقی که سرتاسرش را قرآن‌های قدیمی و نسخه‌های ارزشمند از کاتبان بزرگ قرن‌های گذشته دربرگرفته است. درباره بزرگترین آرزوی هنری‌اش می‌گوید: «آرزو دارم یک قرآن نفیس به حرم امام رضا(ع) اهدا کنم که خودم کاغذ دست‌ساز آن را بسازم و خوش‌نویسی کنم. بعد از صحافی، تمام تجربیات جلدسازی را که در مدت خدمتم در این دستگاه کسب نموده‌ام، روی آن اجرا کنم. به عبارتی تمام کارهای قرآن را خودم انجام دهم و به دستگاه علی‌بن موسی‌الرضا(ع) هدیه کنم». **حسن احسن**، مرمت‌گر نسخه‌های خطی آستان قدس رضوی، حضور در این بارگاه قدسی را بزرگترین موهبت و بهترین جایگاهی می‌داند که نصیبش شده و برای رسیدن به چنین حرفه و هنر و موقعیتی، همواره شکرگزار خداوند و ولی نعمتش امام هشتم است. هنری که قرن‌ها از پس هم توسط اساتید صاحب فن، به اجرا در آمده و حالا این هنرمند، به عنوان میراث‌دار هنری کهن، با سرانگشتان پرترافتش آن را در جوار امام رئوف، عرضه می‌کند.

اولین شانس و افتخار

از استاد احسن می‌خواهم تعریف کند چطور شد که قصه زندگی‌اش به کارگاه مرمت مجموعه آستان قدس رضوی رسید. تعریف می‌کند: «شروع فعالیت هنری من از اول راهنمایی و با خوش‌نویسی شروع شد. ورود به هنرستان هنرهای سنتی و اسلامی گرایش به گرافیک سنتی، اولین شانس و افتخار اینجانب برای حضور در این دستگاه مقدس شد. با طرح کارورزی و کارگاه‌های هنری حرم شامل کاشی‌کاری، معرق و آینه‌کاری، گره چینی و... به موقعیت فعلی‌ام نزدیکتر شدم. در واقع، اصل تاسیس هنرستان، تأمین و آموزش نیروی هنری مورد نیاز اماکن متبرکه و کتابخانه بود و در نهایت حقیر در سال ۱۳۸۹ افتخار ورود به این مجموعه را کسب کردم و به عنوان مرمت‌کار کتب و اسناد خطی در اداره حفاظت و مرمت آثار فرهنگی شدم».

دکتر کتاب

تخصصش کارشناسی مرمت است و وقتی سوال می‌کنم کارشناس مرمت، دقیقاً به چه معناست و حسن احسن در این سمت، چه فعالیت‌هایی انجام می‌دهد؟ می‌گوید: «تشخیص انواع آسیب‌های وارده به نسخ اعم از فیزیکی، شیمیایی، بیولوژیکی و... و

درمان آنها با رعایت اصول مرمتی از وظایف یک کارشناس است. به عبارتی، مرمت‌کار و یا کارشناس را می‌توان دکتر کتاب و کلا آثار کاغذی دانست که با تشخیص نوع آسیب وارده به اثر، بهترین و اصولی‌ترین راه درمان را تشخیص می‌دهد. وظیفه خطیر و مهمی که بنده نزدیک به ۲۰ سال است بر عهده دارم».

سوخت چیست؟

می‌خواهم برایم از هنر سوخت‌کاری بگویم و اینکه شیوه کارش در این هنر به چه شکل است. پاسخ می‌دهد: «این هنر، به طور متداول در تزیین جلد‌های نفیس قرآن‌ها و نسخه‌های ارزشمند دیگر استفاده می‌شود و شیوه کار به این شکل است که نقش کار شده روی قالبی برنجی یا فلزی با کمی حرارت و فشار بر چرم نازک شده منتقل می‌شود. با این عملیات، رنگ چرم کمی تغییر می‌کند و قهوه‌ای سیر یا مشکی می‌شود که به آن سوخت می‌گویند. سپس با طلای ساده و یا سایر رنگ‌ها، فرو رفتگی‌ها و برآمدگی‌ها تزیین خواهد شد».

بهترین آثار

ارزشمندترین اثری را که خلق کرده، بزرگترین جلد سوخت معرق در قطع سلطانی بزرگ می‌داند که حدود چهار ماه برایش وقت گذاشته است. این اثر، بزرگترین جلد سوخت معرق چرم از نظر ابعاد در مخزن خطی کتابخانه مرکزی به شمار می‌رود. این استاد مرمت‌کار، درباره سایر آثار ارزشمندی که به آنها پرداخته می‌گوید: «مرمت قرآن نفیس خط کوفی قرن سوم هجری قمری، مرمت و جلدسازی نسخه‌های نفیس اهدایی از طرف رهبر معظم انقلاب، مرمت جزوه‌های قرآنی به خط کوفی قرن چهارم هجری قمری، مرمت قرآن قرن هشتم هجری قمری به خط ترکستانی، ساخت دو مرقع نفیس خطی از خوش‌نویسانی مانند احمد نیریزی، عبدالمجید درویش طالقانی، وصال شیرازی، رضا عباسی، عبدالوهاب شیرازی، میرزا غلامرضا اصفهانی، میرعلی هروی و محمدرضا کلهر، مرمت و بازسازی دیوان خواجه حافظ شیرازی به خط عبدالوهاب شیرازی در دوره صفویه، مرمت قرآن دوازده سطر قرن دهم هجری قمری، مرمت قرآن نفیس عهد تیموری، مرمت بیش از ۴۰۰ نسخه خطی و بیش از هزار برگ سند تاریخی از جمله فعالیت‌هایی است که طی مدت خدمت خود در اداره حفاظت و مرمت آثار هنری حرم رضوی به آنها پرداخته‌ام».

خوش‌نویسی در مرمت‌کاری‌ام تاثیر بسیار داشته است

حسن احسن که به جز مرمت کتاب‌های نفیس، ساخت انواع مرقع، ساخت انواع قلمدان، انواع آلبوم، جعبه‌های نفیس جهت نگهداری کتاب‌های فاخر، قاب آینه، ساخت کاغذ دست‌ساز، آشنایی کامل با انواع کاشی‌کاری، معرق، هفت رنگی، آینه‌کاری، گره‌چینی، خوش‌نویسی و... را نیز در کارنامه پر افتخار هنرهایش دارد، درباره تاثیر این هنرهای ارزشمند بر یکدیگر و رساندن او به جایگاهی که اکنون دارد معتقد است: «به نظر من، هنر خوش‌نویسی و تمرکز و دقت و حوصله‌ای که طلب می‌کند در موفقیت من در امر مرمت خصوصا جلدسازی و نقش‌بری چرم و... تاثیر بسیار زیادی داشته است».

افتخارات

شرکت در نمایشگاه و اولین همایش مرمت آثار و نسخ خطی ماندگار آستان مقدس حضرت فاطمه معصومه (س)، شرکت در نمایشگاه بین‌المللی قرآن و عترت مشهد، شرکت در نمایشگاه اداره حفاظت و مرمت آثار فرهنگی هنری کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، شرکت در جشنواره دومین دوسالانه تذهیب‌های قرآنی، کسب رتبه اول رشته ساخت و مرمت جلد‌های سوختی و ضربی در رشته‌های تذهیب، تشعیر، گل و مرغ، طراحی کاشی و... بخشی از افتخارات این هنرمند است که به آن اشاره دارد.

علاوه بر آن، تشکیل ورک‌شاپ تخصصی و کارگاه آموزشی با موضوع تاریخچه جلدسازی و جلد سوخت، همکاری با موسسه آفرینش‌های هنری آستان قدس رضوی در زمینه مثنی‌سازی جلد‌های معرق، سوخت و ضربی، برگزیده جشنواره بین‌المللی آیات، مرمت‌گر برگزیده کشور در دوازدهمین آیین بزرگداشت حامیان نسخ خطی در شیراز، اخذ مدرک درجه دو هنری از سوی شورای ارزشیابی هنرمندان کشور و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، حضور در همایش مرمت در شهر کربلا با شرکت سی کشور اسلامی به میزبانی حرم حضرت ابوالفضل(ع) قسمت دیگری از عناوین پرافتخار استاد حسن احسن محسوب می‌شود.

احساس کردم خدمتم مورد قبول حضرت واقع شده است

سال‌هاست در جوار امام مهربان، به هنر مرمت‌کاری مشغول است و حضور هر روزه‌اش در این قطعه‌ی کوچک بهشتی و تماشای طلایی گنبد حضرت را بزرگترین نعمت در زندگی خود می‌داند. از استاد احسن می‌خواهم به عنوان هنرمندی که همه سال‌های جوانی‌اش را در حرم رضوی و جوار حضرت دوست گذرانده، یکی از بهترین و شیرین‌ترین خاطراتش را تعریف کند. می‌گوید: «سه یا چهار سال پیش در ماه رمضان درست در اولین روز ماه مبارک، بنده یک قرآن خطی بسیار نفیس مربوط به قرن هفتم مذهب و بسیار آسیب دیده را شروع به مرمت کردم و بدون اینکه با برنامه‌ریزی قبلی و زمان‌سنجی کار کنیم درست در آخرین روز ماه مبارک رمضان مرمت و بازسازی شد. احساس کردم خدمتم مورد قبول حضرت، واقع شده است ان شاء الله».

<https://www.razavi.news/fa/interview/31291>